

Hans Liman

REGISTERBLAD

1986-09-25

2008-09-17 Delvis reviderad/Jens Johannesson.

RIKSINTRESSANT NATURMILJÖ, ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Nr NRO 050 66, UKNADALEN

ÅTVIDABERGS KOMMUN

**KARTA: 8G SV, 7G NV, 7G NO MITTPUNKT: 7G 9e 22 AREAL: 1 700 ha varav
150 ha
vatten**

NATURGEOGRAFISK REGION: 13 Sydsvenska höglandets centrala och östra delar.

INTRESSEASPEKTER: G

URVALSKRITERIER: A

VÄRDEOMDÖME: Uknadalen är vida berömd för sin skönhet. Sprickdalgången med den odlade dalbotten och de omgivande branta bergssidorna bildar tillsammans ett utomordentligt värdefullt och tilltalande landskap. De mångformiga isälvsavlagringarna tillsammans med kulturmarkerna förhöjer områdets naturvärde ytterligare. Genom sin mycket omväxlande och i vissa fall extrema natur hyser dalgången ett mycket artrikt växt- och djurliv.

OMRÅDETS HUVUDDRAG: Uknadalen kan anses börja i och med Båtsjön, en av sjöarna i det system som utfyller den markanta sydost-nordvästliga sprickdalgången. Bergshöjderna är branta och på norra sidan höjer de sig upp till 100 m över dalbotten. Nedanför bergssidorna kan på en del platser omfattande blockanhopningar, s k talusbildningar, påträffas. Till följd av topografin finns flera goda utsiktspunkter. Bland dessa kan nämnas Seboklint (138 m ö h) och Dackeberget. Från den förstnämnda har man utsikt över hela Uknadalen ända ned mot Eds bruk.

Från Båtsjöns sydspets och ned till sjön Åkervristen utfylls dalgången av isälvsgrus. Från en punkt 250 m SSO Kulla och mot SO är denna utformad som en getryggsformad ås. NV Falerum har Storån eroderat bort åsen på en sträcka av 200 m. Den lilla ön i Båtsjöns sydände är en tvärs endast 25-30 m bred men 8-10 m hög.

Falerums samhälle är beläget på ett brett grusplan med branta sidor mot dalgången i N och NO. Kring gården Kulla har gruset formats till terrasser, vilka är genomskurna av raviner. Storån har ett kraftigt meandrande ålopp på hela sin sträcka genom dalgången. Ån är hela vägen ned till Falerum kraftigt nedskuren i isälvsedimenten. Nedanför Falerum förekommer både korvsjöar och nipbildningar i anslutning till meanderloppet. Några exempel på drumliner kan ses i detta område. Storån har ett relativt stort fall på sträckan Falerum-Åkervristen.

Uknadalgången uppvisar ett omväxlande landskap med ett flertal välhövade kulturmarker. Bland dessa kan nämnas hagmarken söder om Brinken och ekhagarna kring Fagerhult. Vid det högt

liggande Gamla Svenserum, utbreder sig välhävade hagmarker i övergången mellan åker och skog.

Kring Storåns utlopp i Båtsjön utbreder sig ett vassdominerat kärr. Bland häckfåglarna kan nämnas rörsångar, sävskångare, sävsparv, enkelbeckasin och skäggdopping. Kärr- och översvåmningsmarker finns också kring Storåns utlopp ur Båtsjön. Dessa betas.

Söder om Gårdserum, mellan Storån och landsvägen, ligger en hög kulle (ca 50 m). Dess västsluttning är bevuxen med ett träd- och buskskikt av grova tallar och granar, några ekar samt rikligt med hassel. Bland fältskiktets växter kan nämnas kungsmyntha, äkta johannesört, getrams, skogsallat, purpurknipprot, ormbär, blåsippa och liljekonvalj. I rasbranten NV om Brantesbo växer tulkört, kungsmyntha, bergspring, gaffelbräken, pupur- och skogsknipprot. Intill Brantesbo växer ett 25x25 m stort bestånd av murgröna. Arten påträffas också på två platser väster om Fagerhult. Ett av bestånden täcker marken på en yta av omkring 200x50 m. Nedanför bergsbranten väster om Eksjö ligger en ekhassellund. Bland lundväxterna kan nämnas vitsippa, blåsippa, lungört, vipp- och värärt, liljekonvalj och hässlebrodd. Högre upp i branten växer getrams, blodnäva, styvmorsviol, tulkört, jungfrulin och tjärblomster. Invid kommungränsen växer murgröna. Bergskrönet är bevuxet med en gammal, gles och grov hållmarkstallskog.

Åsträckan mellan Gårdserum och Åkervristen är övervintringsplats för strömstare. Vissa vintrar har så många som 25 individer iakttagits utmed ån. Vid islossningstid rastar årligen flyttande sångsvanar strax utanför åns utlopp. I de nedre delarna av Storån finns lekplatser för sjön Åkervristens naturliga insjööringbestånd.

Sydostsluttningen i den lilla tvärdalen 1 km SSV Kvistrums herrgård är bevuxen med en lundartad blandskog. Träd- och buskskiktet består av gran, ek, asp, hassel, try och måbär. Bland fältskiktets växter märks lungört, trolldruva, hässlebrodd och blåsippa. Landsnäckfaunan är artrik och ursprunglig med bl a snäckorna *Clausilia pumila* och *Vitrea contracta*.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT OMRÅDETS NATURVÄRDEN SKALL

BIBEHÅLLAS: Naturvärdena kommer att bestå om kulturlandskapet även i framtiden hålls öppet och om området undantas från ingrepp som t ex bebyggelse annat än i anslutning till befintlig om naturvärdena så medger; täkt, barrträdsplantering av ängs- och hagmarker; slutavverkning av ädla lövträd, dikning av kärrmarker; utfyllnad, grävning av ålopp, skogsavverkning i branter och på krön; föroreningsutsläpp i ån.

PLANERING OCH SÄKERSTÄLLANDE: Länsstyrelsens naturvårdsplan 1983: Åtvidabergs kommun nr N 17. Naturvärdesklass I.

Åtvidabergs kommunöversikt 1981: Rn 17 med riktlinjen: Inom området kan särskilda krav ställas på byggnads placering, utformning, form, material och färg.

Naturvårdsprogram för Åtvidabergs kommun.

Objekten Storån vid Falerum samt Ekhultebergen ingår i Natura 2000 (SE0230383 respektive SE0230238). Ekhultebergen är naturreservat sedan 2001.

OMRÅDET BERÖR RIKSINTRESSANT KULTURMILJÖ: Nr KE 73, Uknadalen.

OMRÅDET BERÖR RIKSINTRESSANT FRILUFTSMILJÖ: -

OMRÅDET INGÅR ÄVEN I: Västerviks kommun, Kalmar län.

REFERENSER: Länsstyrelsen i Östergötlands län: Natur- och kulturmiljöer i Östergötland. - Linköping 1983.

Åtvidabergs kommun: Kommunöversikt. - Linköping 1981.

Naturvårdsprogram för Åtvidabergs kommun.